

Amb bones paraules

Botellots, culebrots i altres doiots

Text: **Gabriel Bibiloni**
gabriel@bibiloni.cat

Un fet força curiós és que en espanyol el sufix *-ón* serveix per a formar derivats augmentatius (*azadón, cucharón, portón, sillón*), mentre que en català el sufix paral·lel *-ó* ens forneix derivats diminutius (*finestró, figó, patató*). Com que *cucharón* en català és *cullerot*, algú va pensar que el sufix català equivalent a l'augmentatiu espanyol *-ón* és *-ot*. Però això no és ben bé exacte. *Cullerot* deu ser l'únic cas de correspondència *-ón/-ot*, tot i

que és dubtós que en aquest mot hi hagi la idea d'augmentatiu. El nostre sufix *-ot* és bàsicament despectiu, encara que també hi ha una idea de cosa grossa (*al·lotot, animalot, beneitot*), sense oblidar la funció masculinitzadora que apareix en certes paraules (*abegot, annerot, bruixot, didot, taperot* i potser *cullerot*). En algun cas pot haver-hi una combinació de la funció masculinitzadora i despectiva (*annerot, pomot*). La funció augmentativa va associada a altres sufixos, com *-às* (*homenàs, festassa*) o *-arro* (*cavallarro, veuarra*).

Però, a més, el sufix espanyol *-ón* té una gamma d'altres utilitats, com la formació de derivats amb el valor d'acció brusca i inesperada (*apagón, bajón, parón,*

revolcón, subidón), que en català se solen resoldre amb *-ada* (*apagada, baixada*, etc.). I encara derivats amb el significat de persona donada a fer una determinada acció (*copión, empollón, llorón*), als quals poden correspondre en català mots amb els sufixos *-dor* (*plorador*), *-aire* (*xerraire*) o el reculant *-eta* (*burleta, copieta, acuseteta*). Crec que el mot recent *botellón* s'ha format partint més de la semàntica de *revolcón* i *apagón* que d'una noció augmentativa.

La creença –falsa– que als augmentatius espanyols en *-ón* corresponen catalans en *-ot*, fruit del cas especial *cucharón-cullerot*, ha fet entrar recentment en escena paraules com *barracot*

(*barracón, maduixot* (*fresón*), *culebrot* (*culebrón*) i el més fresc, *botellot* (*botellón*). Cal rebutjar taxativament aquestes paraules, autèntics desbarats sense cap ni peus. Error quasi tan gran com si ens pegàs per dir *portot* (*portón*), *furgot* (*furgón*) o, posats a dir dois, *cinturot* (*cinturón*). En algun cas la derivació és innecessària: així com no donam un nom diferent a les peres si són grosses o petites, ben igual podem fer amb les maduixes. *Barracón*, terme inicialment militar traslladat després al món de l'ensenyança, es pot traduir per *mòdul prefabricat*, o *aula prefabricada*, o simplement *prefabricat*. El *culebrón* ja havíem decidit que era *serial* o *fulletó*. I el polèmic *botellón*, mentre no inventem una cosa original –havia proposat *botella-*

da, ben format pel que fa al sufix però potser massa dependent de *botella-*, val més que ho deixem en espanyol, talment o amb una lleugera adaptació (*botelló*).

Avui hem parlat bàsicament de derivats, és a dir paraules formades en el si de la llengua catalana (o l'espanyola). Al marge d'això hi ha una infinitat de paraules acabades en *-ó* que o bé són continuació de paraules llatines en *-one* (*cabró, sermó*) o bé manlleus d'altres llengües (*saló*). Aquestes paraules s'han de tractar a part dels derivats, i això farem en el pròxim article.

Nota. L'article de dissabte passat ("Hipocorístics") va sortir sense les línies inicials, cosa que en dificultava la comprensió. El podeu llegir a <http://bibiloni.cat/ambbonesparaules>.

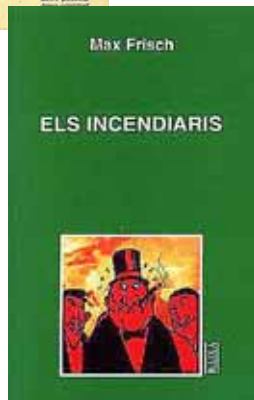
PARADA DE LLIBRES

Podríem dir que tota literatura està fonamentada en instants. Instants en un cafè, en el teatre, en la vida d'un poble. Instants. *Paco Rayó. 50 anys fotografiant Alaró* (Associació Al Rum) és un interessant document gràfic que ens parla de mig segle de vida: el tren, els miners, les processons i el cafès.

Parlant de cafès, espais de llibertat i de perdició que feren un dia exclamar a l'emperador austrohongarès Franz Josef I allò de: "Vosaltres ho teniu bé: podeu anar als cafès". Un cafè que ha marcat el ritme d'un poble és Can Bestard, de Lloseta. El cafè, obert el 1896, és objecte d'un llibre: *Nissaga de taverners* (edició d'autor), escrit per Bartomeu Bestard i Antoni Santandreu. De la pràctica a la teoria i sense deixar la temàti-

ca ens endinsam en l'assaig *Poètica del cafè* (Anagrama), d'Antoni Martí Monterde, en el qual l'autor ens parla del naixement dels cafès, la seva difusió com a lloc de trobada i la posterior evolució arreu del continent europeu.

Ja que parlem de cafès perquè no passar a la ficció? *Les set aromes del món* (Planeta) d'Alfred Bosch ens parla de la mà del protagonista, Fèlix Dufoi, dels temps en què el cafè era una beguda polèmica, que lluitava entre la popularitat i l'aversion. Ara farem un salt de gènere i ens aturam a *El Cafè de la Marina* (Proa), de Josep Maria de Sagarra. Es tracta d'un text deliciós que ens parla de l'amor, l'enveja i el desig, ambientat en un poble mariner que té com a centre un cafè. L'obra, que va ser estrenada el 1933 i adaptada en aquesta edició, ens permet re-

cuperar un llençatge i un paisatge teatral viçorós.

Parlant de recuperacions, *Impresiones de un viaje por España en tiempos de revolución* (Pepitas de Calabaza) és l'estampació d'un text escrit per Elies Reclus, el germà del famós geògraf, que va arribar a Barcelona l'octubre de 1868 i que ens

descriu les seves impressions en un viatge per Catalunya, el País Valencià, Madrid i Andalusia. L'interès d'aquest text rau en la seva descripció acurada de la situació política a la península, que desembocaria en la I República. *Els incendiàris* (Editorial Moll) és una obra de teatre

escrita pel suís Max Frisch –qui deia que només havien fet rellotges a la república helvètica?–, en la qual un burgès atemorit dona entrada als seus enemics, els incendiàris, amb l'esperança d'així ser perdonat. Una espècie de síndrome d'Estocolm *avant la lettre*?

Un tranvía en SP (Alfaguara), del Premi Nacional de Literatura Unai Elorriaga, és una joia que ha passat molt desapercebuda ja que és massa senzilla en la seva complexitat. Per als que han llegit l'obra, la notícia de la propera (en el sentit que té aquest mot en temps de crisi...) versió cinematogràfica ens omple de perplexitat: com s'ho faran? Una altra pedra preciosa que ha passat per la malla dels estimats lectors és *Rebel·lia* (Edicions Can Sifre), de Jordi Juan Riquer, un autor pitius que va escriure els primers poemes de recordança a les víctimes del feixisme franquista en plena dictadura...